

MÜZİKTE KALMAZ

✉ Evrim Hikmet Ögüt
✉ evrim.ogut@andante.com.tr

Klasik müzik ve popülerleşme 20. yüzyıl sonunda parçalanma

Andante okurlarının yakından hatırlayacağı gibi, klasik müzik piyasasının 20. yüzyılın son on yıllarında geçirdiği dönüşüm “Klasik müzik öldü mü?” sorusunu da beraberinde getirmişti. Postmodern kavrayışın etkisiyle ortaya atılan ve üzerinde uzunca tartışılan bu soru, esasen, büyük anlatıların yıkıldığı, roman gibi büyük sanatsal formların tartışmaya açıldığı, hatta “tarihin sonunun” ilan edildiği, yeni, parçalı bir dünyada yaşadığımız fikrinin bir tezahürüydü.

Dünyaca ünlü kemancı Joshua Bell'in 15 Mayıs akşamı Zorlu Performans Sanatları Merkezi'nde

gerçekleşen büyüleyici icrasının Andante'nin Haziran sayısında kendine yer bulacağından eminim. Kritiğini diğer meslektaşlarıma bırakıp, müziği kültürel/toplumsal bağlamda anlamaya çalışan bir müzikolog olarak, konserin ilgimi çeken bir başka boyutundan bahsedeyim. Klasik müziğin güncel sunumu, bu konser örneğinde epeyce tartışılabilir. Tanıtımından, konser broşürünün tasarımına (koca puntolarla yazılmış bir isim ve biyografileri içeren programda yapıtlara dair hiçbir bilgi verilmemiş), bilet fiyatlarından, seyirci tavrına kadar pek çok açıdan üzerinde durulmaya değer bu konser, klasik müzik piyasasının güncel durumuna dikkatle bakmaya çağırıyor. Bu vesileyle önümüzdeki birkaç ay klasik müziğin popülerleşmesi ve popüler müzikle kurduğu ilişkiler hakkında yazmaya girişirken, Andante'nin tüm müzik türlerini kucaklayan yeni formatını da selamlamış olalım.

Andante okurlarının yakından hatırlayacağı gibi, klasik müzik piyasasının 20. yüzyılın son on yıllarında geçirdiği dönüşüm "Klasik müzik öldü mü?" sorusunu da beraberinde getirmişti. Postmodern kavrayışın etkisiyle ortaya atılan ve üzerinde uzunca tartışılan bu soru, esasen, büyük anlatıların yıkıldığı, roman gibi büyük sanatsal formların tartışmaya açıldığı, hatta "tarihin sonunun" ilan edildiği, yeni, parçalı bir dünyada yaşadığımız fikrinin bir tezahürüydü.

Klasik müziğin popülerliğini ve kültürel otoritesini adım adım kaybetmekte olduğuna inanan müzikolog Lawrence Kramer 2007 tarihli *Why Classical Music Still Matters?* adlı kitabında, soruyu şöyle yanıtlıyordu: Klasik müzik ölmediyse de bir dönüşüm içindeydi. Para ve dinleyici bulmakta zorlanan orkestralar ve istikrarsız CD piyasası karşısında klasik müzik kayıtları yayınlamak konusunda giderek isteksizleşen kayıt endüstrisi için klasik ve popüler dünyaları bir araya getiren çözümlere yönelmek bir zaruretti.

Postmodernizm doğrudan sonucu mu?

Kapitalist üretim ilişkilerinin ve beraberinde oluşan kitle endüstrisinin müzik alanındaki ilk kapsamlı eleştirisini 1940'ların başında yapan Theodor Adorno, yaratıcı ve özgürleştirici bir doğaya sahip olan "yüksek kültür" ürünlerinin karşısına koyduğu popüler kültürü, tekrara dayanan, standartlaştırılmış ve basitleştirilmiş ürünlerle gerçek dünyadan bir kaçış sağlayan, ertesi iş gününe hazırlanmayı kolaylaştıran ve bu yolla kapitalizmi eleştirmek bir yana, onun devamını sağlayan ticarileşmiş bir alan olarak tanımlıyordu.

Öte yandan, klasik müzik dünyası içinde popülerlik meselesini 20. yüzyıldan hatta, sanayi devriminin yaşandığı 19. yüzyıldan öncesine götürmek mümkün. Müzikolog Peter Wicke (1998), geç 18. yüzyılda, özellikle Fransız Devrimi'nin ardından, eşit bir ulus yaratma ve sınıfların bütünleşmesi fikrinin müzik üretimine olan etkisine değinir. W. A. Mozart ve babası Leopold Mozart arasındaki mektuplaşmaya

19. yüzyılın nota basım endüstrisi, 20. yüzyılda yerini kayıt endüstrisine bırakırken, 20. yüzyılın sonlarında, tüm kayıt piyasasının ancak yüzde 5 gibi küçük bir bölümünü kapsayan klasik müzik piyasasında, önemli payı, kısa süreli yapıtlar, tematik albümler ve "Üç Tenor" benzeri gösterişli müzik olaylarının kayıtları tutar (Symes 1997: 91)

Sevdiklerinize Müzik Hediye Edin!..

Kuğu Müzik Aletleri
Ataşehir-İstanbul
0216455 51 46 - 0555 685 58 03
kugumuzik.com kugupiyano.com

dikkat çeken Wicke, onu, yüzünü aristokrasiden ziyade geniş dinleyici kitlelerine ve onların beğenilerine dönen ilk büyük besteci olarak görür. Müzikolog Nicholas Cook (1998) da benzer şekilde, 19. yüzyılda yaratılan Beethoven “kültünü”, şehir kültürünün ve burjuvazinin sahip olduğu gücün yükselişiyle paralel şekilde okur.

19. yüzyılda popülerlik tartışmalarının bir diğer önemli başlığı da Paganini'nin izinden giderek “mono-concert”/resital kavramını gündeme getiren Franz Liszt'in virtüözik icrasısıdır. Edward Said (1991) bu süreçle birlikte, -Pierre Boulez ve Leonard Bernstein gibi iki önemli örnek dışında-, 20. yüzyılda kendi yapıtlarını icra eden icracılar geleneğinin bitişine dikkat çeker; bu dönüşüm aynı zamanda odağın besteciden yorumcuya yönelmesine işaret etmektedir.

19. yüzyılın nota basım endüstrisi, 20. yüzyılda yerini kayıt endüstrisine bırakırken, 20. yüzyılın sonlarında, tüm kayıt piyasasının ancak yüzde 5 gibi küçük bir bölümünü kapsayan klasik müzik piyasasında, önemli payı, kısa süreli yapıtlar, tematik albümler ve *Üç Tenor* benzeri gösterişli müzik olaylarının kayıtları tutar (Symes 1997: 91). “Best of” albümler Barok dönemden geç Romantik döneme kadar uzanan bir repertuar içinden, özellikle dinleyicinin aşına olduğu, reklam ve

film endüstrisinin kullanımına girmiş örnekleri içerirken, toplama albümlere seçilen bu yapıtların kendi müziksel geleneklerine dair temsil edici bir özellik göstermediği açıktır (Yang 2006). Seçilen yapıtların tamamı yerine bir bölümün tercih edildiği bu gibi albümler, sabrı ve dikkati son derece kısıtlı olan günümüz dinleyicisinin dinleme alışkanlıkları hakkında da fikir verir.

Ancak kuşkusuz bu estetik dönüşümü temellendirilmemiş bir dinleyici talebi ekseninde açıklamak mümkün değil. Kültür ve “geç kapitalizm” arasındaki ilişkiye odaklanan teorisyen Frederic Jameson (1997), parçalı (*fragmented*) ve kolay algılanabilir kültürel ürünlerin geç kapitalizmin ve onun kültürel dili olan postmodernizmin doğrudan bir sonucu olduğunu ileri sürerken, tam da klasik müzik dünyasında gerçekleşen estetik dönüşümü bizatihi onu yönlendiren piyasa koşullarına, daha ileri giderek bu koşulları mümkün kılan üretim ilişkilerine bağlamış olur.

Son olarak, postmodernizmin “yüksek” ve popüler kültür arasındaki hiyerarşik ilişkiyi ortadan kaldırdığına ve yeni, melez formlar yaratma kapasitesine (Featherstone, 1996) hatırlatma yapalım. Önümüzdeki yazının konusu da bu melezleşme ya da *crossover* diyebileceğimiz türlerarası geçişkenlik çerçevesinde klasik müziğin popüler müzikle kurduğu ilişkiler olsun. ■

KAYNAKLAR

- 1- Cook, N. (1999) (1998). Müziğin ABC'si (Music: A Very Short Introduction). çev. Turan Doğan, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- 2- Featherstone, M. (1996) (1991). Postmodernizm ve Tüketim Kültürü (Consumer Culture and Postmodernism). çev. Mehmet Küçük. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- 3- Jameson, F. (1997). Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism. Durham: Duke University Press.
- 4- Kramer, L. (2007). Why Classical Music Still Matters. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- 5- Said, E. (2005) (1991). Müzikal Nakışlar (Musical Elaborations). çev. Gül Çağalı Güven. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- 6- Symes, C. (1997). “Beating up the Classics: Aspects of a Compact Discourse”, *Popular Music*, Vol. 16, No. 1., pp. 81-95.
- 7- Wicke, P. (2006) (1998). Mozart'tan Madonna'ya Popüler Müziğin Bir Kültür Tarihi (Von Mozart zu Madonna-Eine Kulturgeschichte der Popmusik). çev. Serpil Dalaman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- 8- Yang, M. (2006). “Fur Elise, Circa 2000: Postmodern Readings of Beethoven in Popular Contexts”, *Popular Music and Society*, Vol. 29.

